

УДК 811.111:161.26

Попенко Юлія Валеріївна

*викладач іноземних мов, завідувач міжнародних зв'язків
Вінницький національний аграрний університет*

Попенко Юлія Валерьевна

*преподаватель иностранных языков,
заведующий отделом международных связей
Винницкий национальный аграрный университет*

Ropenko Julia

*Teacher of Foreign Languages, The Head of International Department
Vinnytsia National Agrarian University*

ORCID: 0000-0002-7179-0463

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ВИВЧЕННЯ МОДАЛЬНОСТІ В АНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

НЕКОТОРЫЕ ПРОБЛЕМЫ ИЗУЧЕНИЯ МОДАЛЬНОСТИ В АНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

SOME PROBLEMS OF STUDYING MODALITY IN ENGLISH LANGUAGE

***Анотація.** У статті розглянуто деякі проблеми модальності в англійському синтаксисі. Автор розглядає модальність як специфічну семантичну категорію, яка виражає ставлення оратора до когось або чогось іншого. Робота передбачає визначення модальності як однієї з важливих характеристик речень, та є визначення реченнєвої модальності в англійській мові. Проведено детальний аналіз щодо конкретного визначення поняття модальність крізь призму поглядів різних вчених. Також розглядається модальність як комплексна багатоаспектна*

функціонально- семантична категорія, що виражає ставлення мовця до висловлюваного, його оцінку ставлення до об'єктивної дійсності. Наведені певні порівняння між думками вчених та власними думками. Наявні думки таких вчених як Г.А. Золотова, як Ш. Баллі, З. К. Долгополова, Ф. Р. Палмер, В. З. Панфілов, О.І. Смірницький та інші.

Як обов'язкова складова кожної статті, є пряме ставлення автора до визначення даного поняття. Цікавість даної роботи полягає у тому, що це питання й досі до кінця не досліджене, кожен вчений припускав свою думку, але жоден з них так і не довів її. Лінгвісти все частіше звертають увагу на модальні відносини та засоби за допомогою яких, реалізуються ці модальні відношення також все частіше привертає увагу їх вивчення на фонетичному, лексичному та лексико-граматичному рівнях. У статті також йдеться про певну класифікацію чи поділ модальностей у лінгвістиці, запропоновану вченим, а саме, на об'єктивну та суб'єктивну модальність. Автором було проаналізовано, як розповсюджені думки щодо модальності, так і увагу приділялося іншим визначенням. Інші визначення були сформульовані рядом вчених. Серед них М. Я. Блох, В.В. Козловський, І.К. Харітонов та інші які виділяють модальність як синтаксичну категорію, яка передає співвідношення між змістом речення, морфологічну категорію дієслова, яка означає зв'язок дії та як зв'язок між названим змістом і об'єктивною реальністю. Стаття включає в себе вступ у якому наведено актуальність даної теми, чітко визначені об'єкт та предмет дослідження, визначена мета та є аналіз останніх досліджень. Наступним елементом є виклад основного матеріалу в якому є визначення вчених, приклади та порівняння та висновок у якому наявна власна думка автора.

Ключові слова: лінгвістична модальність, її визначення, суб'єктивна модальність.

Аннотация. В статье рассмотрены некоторые проблемы модальности в английском синтаксисе. Автор рассматривает модальность как специфическую семантическую категорию, которая выражает отношение говорящего к кому или чему-то другому. Работа предусматривает определение модальности как одной из важных характеристик предложений, и есть определение реченной модальности в английском языке. Проведен детальный анализ по конкретному определению понятия модальность сквозь призму взглядов различных ученых. Также рассматривается модальность как комплексная многоаспектная функционально семантическая категория, выражающая отношение говорящего к излагаемому, его оценку отношения к объективной действительности. Приведенные определенные сравнения между мыслями ученых и собственными мыслями. Имеющиеся мнения таких ученых как Г.А. Золотова, как Ш. Балли, С. К. Долгополова, Ф. Г. Палмер, В. С. Панфилов, А.И. Смирницкий и другие.

Как обязательная составляющая каждой статьи, является прямое отношение автора к определению данного понятия. Интерес данной работы заключается в том, что этот вопрос до сих пор до конца не исследовано, каждый ученый предполагал свое мнение, но ни один из них так и не довел ее. Лингвисты все чаще обращают внимание на модальные отношения и средства с помощью которых реализуются эти модальные отношения также все чаще привлекает внимание их изучения на фонетическом, лексическом и лексико-грамматическом уровнях. В статье также говорится об определенной классификации или разделении модальностей в лингвистике, предложенную ученым, в частности, на объективную и субъективную модальность. Автором были проанализированы, как распространенные мнения относительно модальности, так и внимание уделялось другим определениям. Другие определения были сформулированы рядом ученых. Среди них М. Я. Блох,

В.В. Козловский, И. К. Харитонов и другие выделяющие модальность как синтаксическую категорию, передает соотношение между содержанием предложения, морфологическое категорию глагола, которая означает связь действия и как связь между названным содержанием и объективной реальностью. Статья включает в себя введение в котором приведены актуальность данной темы, четко определены объект и предмет исследования, определены цели и есть анализ последних исследований. Следующим элементом является изложение основного материала в котором является определение ученых, примеры и сравнения и вывод в котором есть собственное мнение автора.

Ключевые слова: лингвистическая модальность, ее определение, субъективная модальность.

Summary. *The article deals with some problems of modality in English syntax. The author considers modality as a specific semantic category expressing the speaker's attitude to somebody or something. The work involves the definition of modality as one of the important characteristics of sentences, and is the definition of sentence modality in English. A detailed analysis of the specific definition of modality through the prism of the views of different scientists is conducted. Modality is also considered as a complex multifaceted functional-semantic category, which expresses the speaker's attitude to the speaker, his assessment of the attitude to the objective reality. Some comparisons between the opinions of scientists and their own are given. Existing opinions of such scientists as G. A. Zolotov, as Sh. Balli, Z. K. Dolgoplova, F. R. Palmer, V. Z. Panfilov, O. I. Smirnitsky and others.*

As an indispensable component of each article, the author's direct attitude to the definition of the term is direct. The curiosity of this work is that the issue has not yet been fully investigated, every scientist has assumed his opinion, but none of them has ever proved it. Linguists are increasingly paying attention to

modal relations and the means by which these modal relations are realized are also increasingly drawing attention to their study at the phonetic, lexical and lexical-grammatical levels. The article also refers to a certain classification or division of modalities in linguistics proposed by scientists, namely, objective and subjective modality. The author analyzed both widespread views on modality and attention to other definitions. Other definitions have been formulated by a number of scholars. Among them M. Ya. Bloch, V.V. Kozlovsky, I.K. Charitons and others who distinguish modality as a syntactic category that conveys a relation between the content of a sentence, a morphological category of a verb that signifies a relation of action, and as a link between said content and objective reality. The article includes an introduction that addresses the relevance of the topic, clearly identifies the subject and subject of the study, identifies the purpose, and provides an analysis of recent research. The next element is a summary of the main material that identifies scientists, examples and comparisons, and a conclusion that holds the author's own opinion.

Key words: *linguistic modality, its definition, subjective modality.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день проблема лінгвістичної модальності залишається однією з найактуальніших у лінгвістиці, до якої спостерігається підвищений інтерес. Так, наприклад, Г.А. Золотова пише, що за останні роки інтерес до модальності поживав, у зв'язку з роботою над трансформаційною граматиною, особливо у чехословацьких славістів [8, с. 140]. Зрозуміло, що оскільки це новий напрям дослідження лінгвістики, то лінгвістичний апарат ще є не досить розробленим для вивчення та розв'язання низки проблем лінгвістичної модальності речення саме як динамічної мовленнєвої одиниці. Модальність залишається однією з найбільш поширених проблем лінгвістики в силу своєї складності та різноманітності.

Об'єктом дослідження є модальність як функціонально-семантична категорія.

Предметом дослідження є засоби та деякі проблеми вираження модальності.

Метою даної роботи є спроба дати наше визначення реченнєвої модальності в англійській мові.

Методи дослідження:

- Теоретичні
- Емпіричні: синхронне й порівняльне дослідження

Аналіз останніх досліджень. Значний внесок у вивчення категорії модальності зробили такі вчені, як Ш. Баллі [2, с. 56], З. К. Долгополова [6, с. 128], Г. О. Золотова [8, с. 40], Ф. Р. Палмер [13, с. 86], В. З. Панфілов [14, с. 197] та ін.

Вивченням такої проблеми як модальність займалися багато лінгвістів, але жоден не довів її визначення. Це пояснюється тим, що це - «дуже велика проблема», як зазначає Б.О. Ілліш. «Вона неодноразово розглядалася різними вченими як стосовно англійської мови, так і стосовно російської мови, а також у широкому контексті загальної лінгвістики» [9, с. 165].

Оскільки, немає переконливого, науково доведеного визначення модальності як однієї з важливих характеристик речень, то, метою нашої доробки є спроба дати наше визначення реченнєвої модальності в англійській мові. Один з відомих французьких вчених Ф. Брюно (1927) писав у своїй праці, що модальність існує лише в певних реченнях. «Загальні твердження, закони не містять в собі та не виражають модальність» [18, с. 507]. Однак В. Виноградов [5], тодішній директор Інституту російської мови при Академії наук СРСР, здавалось би, правильне на перший погляд твердження Ф. Брюно, бездоказово заперечує. При цьому, не наводячи жодних наукових аргументів на

користь своєї точки зору, він висуває іншу, проте хибну думку. Він доводить, що існують дві модальності у лінгвістиці – об'єктивна і суб'єктивна. Однак автор не наводить ні свого визначення лінгвістичної модальності, ні переконливих аргументів на користь цього поділу модальності. Відтоді всі лінгвісти, які розглядали проблему модальності, вимушені були так само повторювати цю манру про існування так званої об'єктивної модальності та суб'єктивної модальності.

Такий вчений як Г.А. Золотова також вказує, що модальність - «поняття складне й багатопланове, яке містить у собі різноманітні модальні характеристики, які виявляються в різних аспектах структури речення, часто й густо нашаровуючись одна на одну» [8, с. 140]. Проте, О.І. Смірницький вважає, що модальність це - зв'язок змісту висловлення з дійсністю [16].

Новий тлумачний словник української мови (2008 р.) визначає модальність як граматичну категорію, яка також означає зв'язок змісту мовлення з дійсністю, та виражається за допомогою форм способу дієслова, інтонації, вставних слів і т. ін. [12, с. 213].

Польські лінгвісти, автори Словника лінгвістичної термінології 1968 р. пишуть, що під модальністю вони розуміють певне суб'єктивне ставлення мовця до змісту свого висловлювання (напр. невпевненість, сумнів, припущення) [20, с. 351].

Фактично аналогічне трактування модальності пропонує Н. Раєвська (1970 р.). Вона називає модальність « функціонально - семантичною категорією». Також вона пояснює, що вказуючи на якість ставлення мовця до реальності того, що виражене в предикації, модальність, фактично, є постійною структурною характеристикою будь-якого речення [15, с. 13].

М.П. Кочерган подає визначення модальності, фактично запропоноване Н.М. Раєвською. Він пише, що модальність - функціонально – семантична категорія, яка виражає різні види зв'язку

висловлювання з дійсністю, а також різні види суб'єктивної кваліфікації повідомлення [11, с. 430]. Але пізніше М.П. Кочерган дає дещо видозмінене визначення категорії модальності: «Під модальністю розуміють ставлення мовця до змісту речення. Сміслову основу модальності становить поняття оцінки як інтелектуальної (раціональної), так і емоційної» [11, с. 251]. Проте це - хибна думка, оскільки мовець не може ні аналізувати, ні ставитися до змісту свого висловлювання. Він може лише ставитися до якогось суб'єкту або об'єкту й вкладати у свою оцінку певні (мовленнєві) одиниці. Отже ми не можемо собі уявити, як у такий спосіб можна ставитися до свого власного висловлення. Крім того, М.П. Кочерган вважає, що модальність як функціонально – семантична категорія має семантичне значення. Він зараховує сюди «ствердження, заперечення, наказовість, умовність, запитання, волевиявлення» [11, с. 237]. Однак, наскільки нам відомо, граматична категорія немає граматичних значень.

У Словнику лінгвістичних термінів (1966 р.) О.С. Ахманова визначає модальність як понятійну категорію, що означає зв'язок мовця зі змістом висловлювання й зв'язок висловлювання з дійсністю, т.т. зв'язок висловлювання з його реальним здійсненням [1, с. 237].

Інакше кажучи, наскільки ми розуміємо, мовець пов'язаний лише зі своїм висловлюванням, але не пов'язаний з дійсністю. Тоді як мовець передусім безпосередньо пов'язаний з дійсністю й своєю мовою маніфестує цей зв'язок. Можемо сказати, що це визначення виглядає дещо точніше: тут ідеться не про ставлення мовця до свого висловлювання, а лише про зв'язок мовця зі змістом свого висловлювання.

Однак ми вважаємо, що тут присутній елемент тавтології: є мовець – є його висловлювання; є висловлювання – є його мовець (автор). Інакше кажучи, словосполучення « зв'язок мовця зі змістом свого висловлювання » є надмірним, а точніше, неістотним.

Слід зазначити, що окрім згаданих вище, розповсюджених визначень модальності, інші автори, пропонують інші визначення.

Так, наприклад, М. Я. Блох (1994) р. називає модальність загальною семантичною категорією. Він зауважує, що модальність «показує зв'язок між названими об'єктами й реальністю, що оточує кожне слово, яке виражає певний зв'язок між названим змістом і об'єктивною реальністю, слід вважати модальним» [3, с. 231]. Слід визнати, що це – єдине незрозуміле нам визначення модальності.

В.В. Козловський (1990) р. пише: «Модальність репрезентує речення у плані відповідності або невідповідності його змісту дійсності. Звідси цілком логічним видається визначення модальності як синтаксичної категорії, яка передає співвідношення між змістом речення (тобто те, про що йде мова) із об'єктивною дійсністю. Найчастіше цей тип модальних зв'язків називається – об'єктивною модальністю. [10, с. 48]». Також автор зазначає: «У реченні на рівні мовлення прямо або опосередковано простежується певне ставлення мовця до того, про що він говорить. Навіть його «нейтральне» (байдуже) ставлення – один із варіантів цього модусу» [10, с. 49]. Наприкінці автор доходить висновку: «Таким чином, визначення модальності, що містить відношення змісту речення й об'єктивної дійсності та ставлення мовця до змісту повідомлюваного, розкриває суть поняття модальності речення як форми мовлення [10, с. 49]».

І.К. Харітонов (2008) р. пише, що модальність – це «морфологічна категорія дієслова, яка означає зв'язок дії, вираженої присудком, з об'єктивною реальністю виражений мовцем. Це – один з найважливіших засобів вираження ширшої категорії модальності, яка також може бути виражена модальними дієсловами (can, may, must, etc.) і модальними словами (maybe, perhaps, probably, evidently, etc.)» [17, с. 258]. Але виникає

запитання: чому лише «зв'язок дії»? Адже є дієслова, які виражають стан. Наприклад :

«*I have been a vegetarian all my life, » and his wife capped it. (G. Greene, p.7).*

Однак найприйнятнішим визначенням модальності, на наш погляд, є визначення, яке пропонує Longman Dictionary of Contemporary English: «модальні значення пов'язані зі ставленням мовця до слухача або до того, про що говориться» [21,1057]. Наприклад:

1) *I am sure we must be boring Mis Mockridge with all this stuff. (J. B. Priestly, p.21)*

2) *I am sorry, Robert. I just couldn't. (J. B. Priestly, p.20)*

3) *I know why you gave it to him. (J. B. Priestly, p.18)*

4) *I have never seen it before, and I don't think, I ever want to see it again. (J. B. Priestly, p.18)*

Таким чином, в усіх цих реченнях, ми бачимо ставлення мовця до когось або чогось, на що вказує нам реченнєва модальність.

Висновок. Отже, модальність – це комплексна багатоаспектна функціонально- семантична категорія, що виражає ставлення мовця до висловлюваного, його оцінку ставлення до об'єктивної дійсності. Зміст висловлюваного може розглядатися як реальне або нереальне, можливе або неможливе, необхідне або ймовірне, бажане або небажане тощо.

Дослідження засобів вираження об'єктивної модальності може стати предметом наших подальших лінгвістичних розвідок.

Література

1. Ахманова О. С. Словарь лингвистических терминов / О. С. Ахманова. М.: "Сов. Энциклопедия", 1969. 608 с.
2. Балли Ш. Общая лингвистика и вопросы французского языка Из-во иностранной литературы. М.,1955. С. 56.

3. Блох М. Я. Теоретические основы грамматики / М. Я. Блох. 3-е изд., испр. М.: Высшая школа, 2002. 160 с.
4. Бурлакова В. В. Теоретическая грамматика английского языка / В. В. Бурлакова. Л.: Изд-во Ленинградского университета, 1983. 255 с.
5. Виноградов В. В. О категории модальности и модальных словах в русском языке И Виноградов В. В. Исследования по русской грамматике. М.: Наука, 1975. С. 53-88.
6. Долгополова Л. А. Інфінітив в історії німецької мови (ІХ-ХХ ст.) : монографія / Л. А. Долгополова. К. : Вид. центр КНЛУ, 2010. 207 с.
7. Зверева Е. А. Научная речь и модальность (система английского глагола) / Е. А. Зверева. Л.: Наука, 1983. 158 с.
8. Золотова Г. А. Очерк функционального синтаксиса русского языка. Из-во "Наука" М., 1973.
9. Ильиш Б. А. Строй современного английского языка. Из-во «Просвещения». Ленинград. 1971.
10. Козловський В.В. До питання дефініції мовної модальності (На матеріалі сучасної німецької мови) / В.В. Козловський. Мовознавство. 1990. № 3. С. 48-53.
11. Кочерган М.П. Вступ до мовознавства, підруч. 2. вид. / М.П. Кочерган. К.: Академія, 2005.
12. Новий тлумачний словник Української мови у 3-х томах. (тв. пер.)
13. Палмер Ф.Р. / Palmer F.R. The English Verb, 2-nd ed. / Английский глагол, 2-е изд. 1988.
14. Панфилов В. З. Взаимоотношение языка и мышления. М.: Наука, 1971. 232 с.
15. Пристли Дж. Б. Опасный поворот: Пьесы / Сост., предисл., коммент. М.В.Лагуновой. М.: Высш.шк., 1989. 205 с. (Б-ка для домашнего чтения). На англ. Яз.

16. Раєвська М. Н. Present-day English Syntax / М. Н. Раєвська // Синтаксис сучасної англійської мови: підруч. К. : Вища школа, 1970. 179 с.
17. Смирницкий А.И. Морфология английского языка. М., 1959.
18. Харитонов І.К. Теоретична граматики сучасної англійської мови. Вінниця, 2008.
19. Brunot F. La pensee et la langue. Paris, 1927.
20. Golab Zbigniew, HeinzAdam, Polanski Kazimierz Słownik terminologii jezykoznawczej. Warszawa, 1968.
21. Longman Dictionary of Contemporary English. New edition. Pearson Education, 2002.